

Ольга Коновалова
кандидатка філологічних наук, старша викладачка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Ірина Могілей
старша викладачка
Черкаський державний технологічний університет
(Черкаси, Україна)

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАГМАТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ АНГЛОМОВНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

Статтю присвячено аналізу прагматичних трансформацій в українських перекладах творів англomовної літератури 20-го ст. Прагматичний ресурс перекладацьких перетворень подано в аспекті визначення загальних особливостей співвідношення вираження прагматичної інформації в текстах оригіналу та перекладу.

Перекладацькі перетворення мовних прагматичних феноменів у переважній більшості текстів зазвичай охоплюють різноманітні прояви цих явищ, що наразі піддані осучасненій класифікації, запропонованій у дослідженнях О. О. Селіванової [5]. Різноманітність цих модифікацій у царині художніх текстів обумовлено складністю їх мовлення та труднощами їх інтерпретації в умовах перекладу. Прагматичні перетворення в перекладах таких текстів є, передусім, результатом комплексного дослідження цілісної картини оцінки художнього твору в аспекті осягнення його трансформаційного потенціалу. Отже, **метою** нашого дослідження є розглянути та проаналізувати приклади відтворення, модифікації або інтерпретації оригінальних прагматичних складових в українських перекладах англomовних літературних текстів, систематизувати проілюстровані випадки згідно із запропонованою класифікацією таких замін, а також дослідити природу ідіостилістичної специфіки перекладів в аспекті осмислення й застосування перетворень із прагматичним компонентом. Випадки застосування модифікацій із прагматичним компонентом розглянуто на прикладі українських перекладів фрагментів англomовних художніх творів літератури 20 ст., зокрема, роману Дж. Макларен-Росса «Of Love and Hunger» («Про Кохання і Голод») [6], присвячений довоєнній Британії, де описано життя і пригоди головного героя, Річарда Феншоу, молодого комівояжера, його думки, настрої та плани на майбутнє.

Прагматичний напрямок дослідження мови загалом та дослідження перетворень, застосованих із метою збереження прагматичної інформації в перекладних текстах художньої літератури, зокрема, сфокусовано на вивченні цих текстів у динамічній співвіднесеності з авторським задумом та шляхах його втілення. В художніх перекладах зазвичай увагу приділено прагматично важливим елементам твору, поданню сюжетних складових у певному ракурсі або з домінуванням конкретних акцентів. Так само важливими є принципи організації та композиції текстів, функціональний характер застосованих мовних засобів, загальна прагматична й ідіостилістична спрямованість художнього

твору, вичерпно інтерпретована засобами та інструментами правильного, адекватного перекладу.

На думку О. О. Селіванової, прагматичний потенціал тексту варто розглядати як результат вибору автором змісту та способу мовного вираження повідомлення, тому, відповідно до комунікативного наміру, автор висловлення формує предметно-логічні й конотативні значення виразу й організує їхні смислові зв'язки. Це призводить до того, що «створений текст набуває певного прагматичного потенціалу та забезпечує потрібний комунікативний вплив на реципієнта» [2, с. 318]. Ці та інші міркування сформувавши новітню класифікацію перекладацьких трансформацій, запропоновану зазначеною українською філологинею, з-поміж яких виокремлено фразеологічні, фігуративні, концептуальні, аксіологічні та мегатекстові трансформації [5, с. 862–865].

Прагматична спрямованість фразеологічних одиниць, що «зберігають в усталеній формі уявлення етносу про світ, культуру, історико-міфологічну інтеріоризацію дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду народу» [4, с. 11], відображена у своєрідних етнокультурних рефлексіях мовців і безперечно має бути взята до уваги при опрацюванні відповідних прагматичних виявів у перекладі, співвіднесених із «еталонами і стереотипами національно-культурного сприйняття й розуміння світу» [4, с. 9]. Попри те, що найкращим засобом відтворення образних фразеологічних одиниць вважають використання відповідних фразеологізмів мови перекладу, випадки такого збігу в передачі експресивності англійських виразів є досить нечастими і в текстах перекладу не можуть не привертати увагу читача.

Долучення до прагматичного ресурсу оригінального твору фразеологізмів пояснюється тим, що вони, власне, є «постійно відтворюваними в мові словосполученнями або висловленнями, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості» [3, с. 768]. Одним із випадків застосування фразеологізму є фрагмент *Then came the dawn and they woke to find the partner had welched with all the dough* // Згодом, коли він отямився, вони раптом виявили, що партнер давно використав усі статки, де вислів *come (came) the dawn*, із словниковим значенням «to begin to be perceived or understood» [7], що відповідає українському «зрозуміти, отямитися, дійти висновку» [1, т. 5, с. 815]. Наступним прикладом застосування фразеологізму при перекладі є фрагмент: *You'd think women'd jump at the chance of having their carpets cleaned buckshee, but no...* // Можна було б припустити, що жінки наразі скористаються можливістю задурно чистити домашні килими, але ж ні, у якому ідіоматичний вислів *to jump at the chance* із значенням «to show eagerness» [7], має відповідник зі значенням «прагнути, хотіти, скористатися можливістю, використати шанс» [1, т. 4, с. 778], до того ж, *buckshee* як ідіома має словникове значення «something extra obtained free, extra rations», і перекладається «без оплати, за рахунок бонусу, задурно» [1, т. 3, с. 118].

Мегатекстові трансформації є важливою складовою відтворення прагматичного ефекту оригіналу і налічують низку різновидів мегатекстових пояснень, які відображають «вагому інформаційно-компенсаторну функцію мегатексту», адже «трансформації є виведеними за межі тексту» [5, с. 864].

Одним із різновидів таких пояснень є висвітлення значень іншомовних реалій, «культурно-специфічних елементів у вихідному тексті», які «можуть становити проблеми при перекладі, особливо у випадку, коли наявні значні відмінності між вихідною та цільовою культурами» [4]. В українському перекладі роману Дж. Макларен-Росса «Of Love and Hunger» («Про Кохання і Голод») узято до уваги застосування різноманітних реалій англomовного вжитку, з-поміж яких назви тогочасних британських грошей (*guinea(s)*, гінея, грошова одиниця, в обігу до 1971 року, спочатку карбувалася із золота, привезеного з Гвінеї) (*I could see three guineas commission as good as in my pocket* [7] // *Я вже уявляв три гінеї комісійних у себе в кишені*, моделі чоловічих головних уборів (*bowlers*, чорні капелюхи круглої форми, типовий атрибут британського службовця) (*Couple of blokes in bowlers were sitting further down the counter, looked like commercial travellers* [7] // *Далі від них, за стійкою кафетерію сиділи двоє чоловіків у капелюхах, схоже, це були комівояжери*), реалії локального вжитку (*parade*, берегова еспланада або набережна, історична пам'ятка міста Брайтон, фешенебельного морського курорту в графстві Сусекс) (*Then we were off' along the parade* [7] // *Потім ми рушили вздовж променаду*), назви популярних торгових мереж (*Woolworth's*, універмаги мережі Вулвортс, поширені на території всієї країни, магазини, що спеціалізуються на продажу товарів широкого вжитку) (*One morning we were in Woolworth's* [7] // *Одного ранку ми сиділи у кафетерії універмагу Вулвортс*), місцеві топоніми (*Arcade*, Аркада, назва пірсу у курортному місті Брайтон), згадка в тексті місцевої крамниці (магазин одягу «Моркомб») (*She'd a job in the cash-desk at Morecombe's, dress shop down by the Arcade* [7] // *Вона працювала касиркою у «Моркомбі», магазині одягу поруч із пірсом, що у Брайтоні зветься Аркадою*), британські марки авто (*Morris*, автомобіль марки Морріс, модель дешевого авто у 1920-1930их роках компанії British Leyland) (*Hall's old Morris was parked at the kerb* [7] // *Свого старого Морріса Холл припаркував на узбіччі*).

Таким чином, трансформації із прагматичним компонентом, як важливий стимул збереження інформації, компенсування її втрат при перекладі постійно використовуються і становлять основу методології застосування перекладацьких перетворень у значній кількості текстів художніх творів, тому перспектива їх аналізування й вивчення є цікавою та необхідною. Розглянуті уривки демонструють спроби сучасної перекладацької практики в царині художніх творів створити й утвердити алгоритми дослідження прагматичного ефекту текстів, зважаючи на їхні ідіостилістичні й сюжетно-композиційні риси.

Література

1. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення 18.11.2023).
2. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. К. : Фитосоциоцентр, 2002. 336 с.
3. Селиванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

4. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ-Черкаси : Брама.2004. 276 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. 2-е вид., виправл. і доп. 2017. 890 с. [Електронна книга].
6. Maclaren-Ross, J. Of Love and Hunger. London : Penguin Books, 2002. 204 p.
7. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 18.11.2023).

Катерина Корчевна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: докторка філологічних наук, доцентка **Оксана П'єцух**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ВІДЕОМАТЕРІАЛУ З ПСИХОЛОГІЇ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ «HOW TO SET GOALS AND ACHIEVE THEM»

Сучасні відеоматеріали призначені для розвитку особистостей, їхнього потенціалу, особистих цілей та мотивації. Такі матеріали все частіше набирають популярності серед аудиторії різного віку. Тому саме цій тематиці присвячено матеріал нашого дослідження.

Особиста ціль або мета – надзвичайно важлива і потрібна складова кожної особистості. Зазвичай вони тісно пов'язані зі щастям, коханням, здоров'ям, багатством, кар'єрою, мотивацією та порозумінням з іншими людьми. Ціль – це стержень, який дозволяє людині триматися рівно, коли інші гнуться і, водночас, бути пластичним, не зламатися. Наявність цілей – запорука того, що ми обов'язково піднімемось після падіння [3]. Нині, на превеликий жаль, не кожна особистість має правильно визначені та поставлені цілі для досягнення успіху в своєму житті. Надзвичайно важливо мати чітке уявлення про те, що саме ми хочемо досягти. Це допомагає сформулювати конкретні завдання та кроки, необхідні для реалізації мети [2].

Вагомим є правильний переклад відеоматеріалів зазначеної тематики, оскільки їхній еквівалентний і адекватний переклад сприяє особистісному розвитку реципієнтів, тому переклад повинен якісно інтерпретувати оригінальний текст при перекладі, застосовуючи різноманітні трансформації.

Приміром є нижченаведені прагматичні трансформації.

«It simply means that in setting goals for your life, you start with yourself and work forward» // «Це лише означає те, що, ставлячи цілі для свого життя, ви починаєте з себе і **йдете напролом** до них».

У наведеному фрагменті можемо спостерігати фразеологічну прагматичну трансформацію. В оригіналі фразове дієслово *work forward* – «to work hard to